

4-чю ноябрь - Халкъны бирлигини кюнюдю

Шабат кюн, 2013 жылны 2-чи ноябри • №№ 213-214 (19385)

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

Багъасы 6 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Правительствону жангы Председателини ишине багъаны жюз кюнден берликдиле

2 бет

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 81-чи статьясыны «а» пунктуна тийишлиликде **ХРАМОВ Константин Константинович**ни Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини къуллугъуна салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

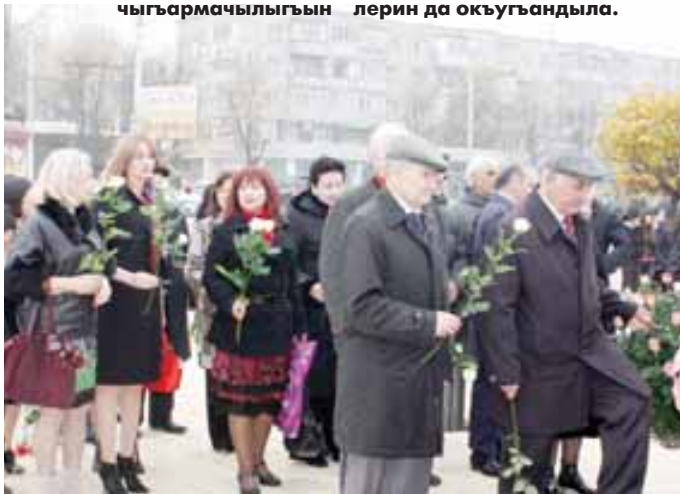
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **А.КАНОКОВ**

Нальчик шахар, 2013 жылда 31-чи октябрьде, №165-УГ

ХУРМЕТЛЕУ

Тюнене, Къулийланы Къайсынны туугъан кюнюнде, Нальчикде аны атын жюрютген проспекте акъылманни эсертмесини къатында митинг болгъанды. Ары поэтни чыгармачылыгын

суйгенле, шахарчыла, окъуучула да келген эдиле. Эсертмени аллында закийни ёлюмсюз поэзиясыны, къыйын, алай жарыкъ жашау жолуну юсюнден айтып, тизгинлерин да окъугъандыла.

Аны поэзиясы бюгюн да миллетлени жууукълашдырады

4 бет

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны таматасыны орунбасарыны - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Аппаратыны оноучусуну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. **ГУДОВ Аслан Феликсович**ни Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны Администрациясыны таматасыны орунбасарына-Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Аппаратыны оноучусуна салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **А.КАНОКОВ**

Нальчик шахар, 2013 жылда 31-чи октябрьде, №166-УГ

Тёртнөчю ноябрь-Халкыны бирлигини кюню бла байламлы Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы А.Б. Каноковну АЛГЪЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъар Республикада жашагъанланы келе тургъан байрам -Халкыны бирлигини кюню бла-жюрегимден кызыуу алгъышлайма.

Бу байрам бизни бурун заманда кыралны тарыхында болгъан кыйын кезиулеге эс буртурга, ёмюрледен бери да Россейни кёп миллетли халкы анга кыулукъ этиуле, тёрелени бузмагъанлай, кертчилей кыаллыгына, инсанлыкыны, бирликни кючленгенлей турлугъуна чакырады.

Магъаналы дата бла байламлы республикада жашагъанланы хар бирине да Ата журтубузну айтхылы тарыхына тийишли болурга, жыйылган культура хазнабызны сакъларга, уллу хорламланы болдурган эм урунууда айтхылы жетишимлини этген ата-бабаларыбызны сыйларга, Россей Федерацияга кертти кыулукъ этерге чакырама.

Къабарты-Малкъарда жашагъанланы бу жууукълаша тургъан байрам бла алгъышлай, алагъа саулуукъ, мамырлыкъ эм монплукъ тежейме.

ЖЫЙЫЛЫУ

Правительствону жангы Председателини ишине багъаны жюз кюнден берликдиле

Республиканы Башчысы Арсен Каноков Правительствону юйюнде бардырылган жыйылыуда Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну жангы Председатели Константин Храмовну министрлеге эм районланы башчыларына танытханды.

Шагърейленуи жангы премьерни уруну эм жашау жолу бла башланганды. Константин Константинович 1967 жылда Ставрополь крайны Невинномыск шахарында тууганды. Механика техникумну бошаганды, аскерде Германияда кыулукъ этгенди. Андан сора электромонтер, ызы бла газ жарашдыргъан заводда цехни таматасы болуп турганды. 1992 жылдан тебиреп урунуу стажын финансы жаны бла байламлы этеди. РФ-ни Финансы министрствосунда багъалы кыагъытла бла ишлерге эркинлиги болгъанына аттестацияны ётюп, специалистча шагъатлыкъ кыагъыт алганды. 1999 жылда Россейни Президентини Север-Запад кырал служба академиясыны бошаганды. Андан сора «Единая Россия» партиядан Ставрополь крайны Кырал думасыны депутаты, ол партианы фракциясыны башчысы болуп да турганды. 2007 жылда Ставрополь крайны Эсеплеучю палатасыны председателини орунбасарына салынады. Андан сора 2007 жылда Ставрополь крайны экономика айнытыуи министри, бир жылдан а Невинномыск шахарны башчысына айырылады. 2012 жылда Константин Храмов Волгоград областыны вице-губернатору - Правительствону Председатели болуп ишлегенди. Юч жашы бла бир кызы барды.

Арсен Каноков жангы премьерни Шимал Кавказын энчилигин иги билгенин, кырал структуралада ишлеп, ахшы сынауу алгъанын да чертгенди. Сора республикада социально-экономика болумну юсюнден айтханды. Бек алгъа 2014 жылга алынырыкъ бюджетни иги тинтип, алай кыабил этерге кереклисин энчи белгилегенди.

Жууукъ кезиуде Правительствого кыа ты ишлерге тюшеригин чертип, Арсен Баширович республикага инвестицияланы келтирерге, экономикабызда эркин зона тийишлисича кыурагъа кереклисин да айтханды. «Ол жаны бла К.Храмовну уллу сынауу барды. Невинномыскде эркин экономика зонаны кеси кыурагъанды эм хайырлы ишлетгенди. Бюгонлюкде бизни республикада юч экономика зона кыурагъанды, бир кесекден Май районда да аллай проект ачыллыкды. Ма алыны толу кючлерине ишлетирча этиу уллу борчадан бириди», - дегенди ол.

Арсен Каноков бюгонлюкде республиканы саулуукъ сакълануу эм билим

беруу сфераларында кёп проблемала болгъанларын да жашырмагъанды. Ол бёлюмде халны тохтатмагъанлай игилендирерге, чыкыгъан проблемаланы уа бирлешип, бурюрулган ишге уллу кёллу болмай, тамамлагъанлай турурга кереклисин чертгенди.

Сора ол кёп болмай Правительствону кыауумунда тюрленуе болгъанларын, ала не ючюн этилгенлерин да билдиргенди эм жыйылыуда олтургъанланы бир кыауумуна сёз бергенди. КъМР-ни Парламентини Председатели Чеченланы Ануар депутатла ол алада болгъанда Константин Храмовха иги кесек соруула бергенлерин, ол алагъа тынгылы жууалла этгенди айтханды. «Жангы премьерни экономиканы хар жанындан да ангылауу болгъаны кёрюнюп турады», - дегенди ол. Дагыда Ануар Ахматович бюгонлюкде правительствону кыауумунда профессионал министрле ишленгенлерин белгилегенди. Парламентни комитеттеринде бардырылуучу жыйылыуа ала хар заманда да тынгылы отчётла этеделе, ишлерин да иги биледеле, деп кыошханды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Кырал советниги Хачим Кармоков К. Храмовну аллында уллу борчла тургъанларын, ол алыны толтуруу ючюн, баш кётюрмей ишлерге кереклисин эсертгенди эм 100 кюнден а этилген ишлени эсеплерине бир кырайыкъ деген предложенияны айтханды. Арсен Каноков ол башламчылыкъга ыразылыгъын билдиргенди, сора сёзюню жангы премьерге бергенди.

Константин Константинович бек алгъа республиканы Башчысына эм Парламентни депутатларына анга Правительствону Председатели болуп ишлерге ыразылыкъ бергенлери ючюн ыспас этгенди. «Битеу жыйгъан сынаууму аямай Къабарты-Малкъарны айныуна саллыкъма. Керек болса, сау кюню окуна ишлериме. Тамбла бюджетни экинчи окулууна тири кыатышырыкъма, министрледен, районланы башчыларындан да бирлешип, бир команда болуп урунуругъузу тилейме», - дегенди ол.

Ахырында Арсен Каноков арт сегиз жылны ичинде бюгонлюкден кючлюк правительство кыурагъанын эм ала республиканы социально-экономика айныууна битеу кючлерин салып ишлериклерине толу ийнанганын айтханды.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

КъМР-ни Башчысы

Арсен Каноков врачха фатар бла болушханды

КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков «Республикалы сабий клиника больница» кырал бюджет саулуукъ сакълануу учрежденияны анестезиология эм реанимация бёлюмюню таматасы бла тюбешгенди. Рижко Надежда Ивановна бюгонлюкде бийик квалификациясы болгъан специалистледен бирине саналады. Ол бу учреждениеда 1995 жылдан бери ишлейди. Сауузлагъа бакъгъаны бла кыалмай, илму ишин да бардырады. Аны юйю болмагъаны себепли ол бусагъатда юйюрю бла Нальчикде жалгъан фатар тутуп алай жашау этеди. Жашар жери болмагъаны себепли башха шахарга кёчерге деп турады.

Республиканы Башчысыны Интернет-приёмныине Надежда Ивановна ишлеген сабий клиника больницаны коллективи бир ненча кере жазып, ахшы врачха фатар неда юй кёллу болурга болушун тилегенди. «Сабий реанимацияны бёлюмюне аныча бийик квалификациялары болгъан чынтты профессионалла бек керек болуп ту-

радыла. Ол бёлюмге 2003 жылдан бери башчылыкъ этеди, реанимация стажы да 20 жылга жууукъду. Аны сабийлеге энчи реанимация болушлукъ этиуно, анестезиология службаны кыйматлы кыурауда уллу сынауу барды. Билимлиги бла да бизни республикадан, андан тышында да кёп санда келген сауузлагъа бакъгъан стационардыда анга жетген жокъду. Сизден Н.И.Рижкога болушургузу тилейбиз», - деп жазгандыла врачны ишчи нёгерлери.

КъМР-ни саулуукъ сакълануу министри Ирма Шетова да специалистни кесини ишине жууаплы кырайды, чынтты профессионалды, деп махтагъанды. Врачха алай бийик багъа бичилгенин эмда республикада уста медицина кадрла жетишмегенлерин эсге алып, Арсен Каноков Надежда Рижкога КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну резерв фондундан фатар берирге оную этгенди.

**КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.**

ЭЛ МЮЛК

Жайлыкъ кезиу кыйматлылыгъын кёрюзгенди

Республиканы малчылары быйылгы жылы жайлыкъ кезиуно итогларын чыгаргандыла. КъМР-ни Эл мюлк министрствосундан билдиргенлерине кёре, быйыл тау жайлыкълада 30 минден аслам тууар, жюз минден артыкъ кыйла бла эчкиле эм 6,5 минг атла кечиндирилгенди. Алыны барысына да ёлчеми былтырдан эки процентге аслам болганды.

Бу кезиуде 6,5 минг тонна сют сауулганды эм 1,4 минг тонна эт чыгарылганды. Ол да, орта эсеп бла алып тергегенде, былтырны кёрюмдюлеринден 2-3 процентге асламыракъ болады.

Кюню халы да иги болганды, битеу ветеринар-профилактика мадарла да тийишлисича бардырылгандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Ахшы төре

Балчыла - энтта да Нальчикде

Нальчикде «Балны фестивалин» бардыруу ахшы төреге айланганды. Ма бу кюнде «Абхазия» майдада анга кыатышханла кеслерини чатырларын жайгандыла. Ала Башкърстондан, Алтайдан, Узакъ Востокдан, Абхазиядан да келгенди. Битеу да отуз тюрлю бал сатылады. Алыны сатханла кыйсы бал не ауруугъа жарагъанын, аны кыалай ашарга керек болганын да ангылатадыла.

ПАРЛАМЕНТ

Сынауун, билимин да кыызгъанмазгъа айтханды

Константин Храмов Къабарты-Малкъарны Правительствосуну Председателини күүлугуна салынганды. Аны кандидатурасын республиканы Башчысы Парламентни къарауна бергенди, депутатланы асламы пленар жыйылыуда аны жаны къл кѳртѳргендиле. Кенгешни спикер Чеченланы Ануар бардыргъанды.

Депутатланы Константин Храмов бла шагърей эте, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасыны күүлугуна толтургъан Залим Кашироков ол профессионалыгына, билимдигинге кѳре сайланганын белгилегенди.

Константин Константинович, анга этилген ышанылуук ючюн ырызлыгын билдире, битеу билимин, сынауун да Къабарты-Малкъарны айнтыгъа кыызгъанмай берирге хазыр болгъан чертгенди. Ол Ставрополь крайданды, анда бир къауум жылны Думаны депутаты болгъанды. «Мен сизге коллегала деп айтырга эркиме. Сизни ишигизни магналыгын да иги анылайма», - дегенди.

Храмов Невинномысск шахарны мѳри болуп да тургъанды, Волгоград областны Правительствосуну Председатели да болгъанды, андан сора уа областда компанияладан бирине таматалыкъ этгенди. КъМР-ни Правительствосуну Председатели болса, кесини ишин КъМР-ни Башчысы Парламентге этген Посланиягъа таянып бардыргъанын чертгенди. Ол оюм этгенича, бек алгъа республиканы экономикасын инновация амаллагъа кѳре айнтыргъа, инвестицияланы кѳбейтирге, бизнесменле инвестицияларын республикагъа салырга онгла кыурагъа, кырал власть органланы ишлерин кыйиматлы этерге тийишлиди. «Битеу бу жумушла республиканы халкыны жашаууну качествен игилендирирге эмда адамланы къолайлыкларын ѳсдорюрге бурулдула», - деп къошханды Храмов.

Сѳзюню ахырында ол Къабарты-Малкъар не заманда да мамырлыкны, тынчыкыны, бир бирни анылаууну республикасы болгъанын белгиле, бу иги тѳрелени кыйайтыргъа кереклисин да эсгергенди. «Правительствода жангы адамланы иш кѳлѳюклерине эмда анда ишленгенлы сынауларына таянып, барыбыз да бирге ишлесек, баш муратыбызгъа - Къабарты-Малкъарны халкыны къолайлыктын игилендирюге - жеталыкъбыз», - дегенди ол.

Депутатланы Храмовха сорулары да болгъандыла. Жаш тѳлюню, жамаут биригулене эм асламлы информация органланы ишлери жаны бла комитетни председатели Татьяна Хашхожева Правительствону къауумунда жаш тѳлю политика жаны бла энчи структура кыурагъа онг боллукъмуду, деп соргъанды. Храмов регионда толтуруучу власть органла федеральныге ушаш кыурагъанларын белгилегенди. Жаш тѳлю политика юсюнден айтханда уа, анга финансла Билим беруи министрствону юсю бла келелди, аны ючюн тюрленуле этерге онг жокъду, деп чертгенди.

Жамаут палатаны таматасыны экинчиси Людмила Федченко уа Константин Константинович Волгоград областны премьер-министрини күүлугунда жа-

ланда бир жыл нек ишлегенин билдире суйгенди. «Мени ары губернатор Баженов чакыргъан эди, кандидатурамы федеральны арада да къабыл кѳргендиле. Алай Баженов да, мен да тыш адамла эдик, ол астраханчы, мен а Ставропольчу. Областын башчыларындан бири окъуна кеси адамы болургъа керекди деген акыл бла жерими волгоградчыгъа кеси ырызлыгым бла бергенме», - деп анылапханды ол.

Ызы бла фракцияланы таматалары сѳлешгендиле. «Справедливая Россияны» башчысы Владимир Кебеков алгъын республиканы Правительствосуну Андрей Ярин башчылык этгенин эсгергенди. Ол да «тыш» адам эди. «Алай аны иши кыйиматлы болгъанды, сиз да аны ызын турсыз деп ышанабыз», - дегенди.

КПРФ-ни КъМР-де фракциясыны таматасы Зайрат Шихалиева да коммунистле Арсен Каноковну кандидатурасына ырыз болгъанларын билдиргенди. «Ол республикагъа иш кѳлѳю болуп келгени кѳрѳнюп турарды», - дегенди ол. ЛДПР-ни фракциясыны таматасы Владимир Гриневич да бу сѳзлге къошулгъанды. «Консультациядан сора Храмовну кандидатурасын сизге сунубуз, ол бери хайырын кѳрѳнюрге келгенин анылапханды. Фракция аны жанылды», - дегенди Гриневич.

«Единая Россияны» фракциясыны таматасы Руслан Жанников а Храмов республиканы айнтыр ючюн къолундан келгени этерге хазыр болгъанын кѳрѳнюп тургъанын чертгенди. «Аны башка региондан болгъаны артыкъ магналы тыйюлдо, - дегенди ол. - Бир жылдан Правительствону ишине юсюнден отчѳт этгенде, республиканы Башчысы сизни сайлауанда жангылмагъанын кѳрѳнюрсоз деп ышанабыз», - дегенди.

Къл кѳртюрю ачыкъ халда баргъанды, депутатланы асламы Храмовну кандидатурасын Правительствону Председатели къабыл кѳргендиле. Чеченланы Ануар, аны алгъышлай, битеу жууаплыкыны анылап, анга салынган борчланы бет жарыкълы толтурулгъуна ийнанганын чертгенди.

Ызы бла депутатла повесткагъа кѳчгендиле. Законопроектлени сюзерден алгъа ала РФ-ни Къырал Думасыны таматасы Нарышкиннге, Генеральны прокурор Чайкагъа, РФ-ни Следствени комитетини председатели Бастрикиннге Обращенияны къабыл кѳргендиле. Анда «Россия-1» каналда «Поединок» бериде ЛДПР Битеуроссей политика партианы таматасы Владимир Жириновскийни кавказлы аманлап сѳлешгени тѳрленеди.

Документ бла спикерни биринчи орунбасары Руслан Жанников шагърей этгенди. Анда айтылгъанчыча, Жириновский Кавказда жашагъан халкълагъа эки сабийден кѳп табаргъа эркин этмезге, регионну тѳгергени темир чалдиш бла бегитирге кер-

рекди, дегенди. Быллай сѳзлени уа ол биринчи кѳре айтмайды. «Къабарты-Малкъарда жашагъанла Жириновскийни айтханына бек чамлангандыла. Аны сѳзлери миллетлени араларында къаугаланы кызгъаргъа, бир бирни кѳрѳю болмаулукъну туудургъа боллукъдула, Россей Федерацияны бирлигине кѳрѳю саладыла», - деп айтылады Обращенияда.

Таматасын сѳзлери ючюн ЛДПР-ни КъМР-де бѳлюмюню башчысы Валерий Гриневичге жууап берирге тошгенди. Жириновский Волгоградда автобус атырылгъанына асыры чамлангандан, «Поединокда» ачулангандан кезиде сѳлешип, айтханын-кыйтханын билмегенди деп, аны башын жулургъа кѳрешгенди. «Ол Жириновскийни кесини энчи оюмуду, партианы программасында сабийле табуугъа чек салыу дегенча затла жокъдула», - дегенди ол.

Владимир Кебеков айтханыча, Жириновскийни сѳзлери партианы сѳзюнде сюзгендиле. «Бирѳлѳвда жашны ким ѳлтургени алыкъ белгили да болгъунчу, Жириновский ол кавказлы деп сѳлешгенди. Ол бизде да «чуркала» дегенди», - деп къошханды. Зайрат Шихалиева уа Жириновскийни Кавказгъа кѳрѳюмазгъа керекди деп, аллай предложение этгенди. Дагъыда депутатла ЛДПР-ни башчысын уголовный жууалха тартыргъа кереклисин да айтхандыла.

Ызы бла законопроектни сюзюге кѳчгендиле. Юрий Алыгудов КъМР-ни Башчысыны Указы бла Правительствону Председателини биринчи орунбасарына салынганчы бла байламлы аны депутат полномочиялары болжалдан алгъа тохатылгъандыла. Дагъыда Парламентни биринчи комитеттеринде тюрленуле болгъандыла. Промышленность, жол мѳлк, транспорт эм связь жаны бла комитетни председатели Сафарби Маремков энди Законла чыгарыу эмда кырал кыурулуш жаны бла комитетни таматасы боллукъду. Бу комитетни алгъынчы башчысы Фатима Иванова РФ-ни Федеральны Жыйылыуну Федерация Советини сенаторуна сайланганды.

«КъМР-де кырал кенгешчи юсюнден» закон экинчи окулуунда къабыл кѳрѳюгенди. Дагъыда «КъМР-де автомобиль жолланы эм жол мѳлкю юсюнден», «Производствону къалгъан-күүлгъанларын юсюнден» законопроектле да тинтилгендиле.

Парламентарийле энтра бир Обращенияны къабыл кѳргендиле. Депутатла РФ-ни Федеральны Жыйылыуну Федерация Советини башчысы Матвиенкодан, Къырал Думаны таматасы Нарышкиннен Сирияда эмда Жууукъ Востокну кыралларында жашагъан бир жерлешлерибизге ата-бабаларны журтларына кыйтыргъа себѳблик этилирин тилегендиле. Документ Сирияда къауугъа тохтамагъаны эмда анда мамыр адамла ѳлтурюлгѳнлери бла байламлы жарашдырылгъанды.

Депутатла РФ-ни субъектеринде коллегаларны законодательный башламчылыкларыны уллу къауумун да сюзюп, къабыл кѳргендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

К.К.Храмовну Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини күүлугуна салыргъа ырызлыкъ берюню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Председателини күүлугуна Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы кѳрѳюзгѳн Храмов Константин Константиновични кандидатурасына къарап, Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чу статьясыны 1-чи кесегини «Г» пунктуна, 109-чу статьясына эмда «Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 10-чу статьясыны 1-чи пунктуна тий-

ишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини бегими этеди:

1. Константин Константинович Храмовну Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини күүлугуна салыргъа Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына ырызлыкъ берирге.

2. Бу Бегими Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысына жиберилге.

3. Бу Бегим къабыл этилген юнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели ЧЕЧЕНЛАНЫ А. Нальчик шахар, 2013 жылда 31-чи октябрьде, №1675-П-П

Бушуулу митинг

Политика репрессиялагъа тюшгенлени эсгергендиле

Нальчикде Политика репрессиялагъа тюшгенлени эсгерюню битеуроссей кюнюне аталып, бушуулу митинг бардырылгъанды. Анга республикада политика репрессияланы хатасы жетгенге саналгъанла, реабилитация этилгенле, аланы жууукълары, Асламы информация органла, жамаут эм дин организацияла жаны бла министрствону, Нальчик шахарны администрациясыны келечилери, студент жаш тѳлю да къатышхандыла.

Митинг Нальчикде Атажукъини башчасында политика репрессияладан ачыгъанлагъа бла ѳлгенлеге эсгерте ишленрик жерде салынган ташны къатында бир минутну шѳш сѳелюлген эм гюлле салыудан башланганды. «Озгъан заманда этилген жангылчылары унутуп, аладан хыйсап этмесек, тарых кертликни сакъламасак, кѳлѳр заманда игилик болуруна ышанырча тыйюлдо. Жашауубузда аллай бушуулу ишле энди болмаз ючюн, ѳсѳп кѳлген тѳлюню юретиуге бек сакъ болургъа, аланы башха миллетлеге хурмет этерге, законга кѳре жашаргъа, Адам улуну багъаларгъа гитчеликден юретиуге керекби», - дегенди КъМР-де правону кѳруулуучу миллетле аралы жамаут организацияны

таматасы Къулчаланы Надежда.

Политика репрессиягъа тюшгенлени россейли ассоциациясыны Къабарты-Малкъарда бѳлюмюню председатели Марк Шахмузов а быллай шартла келтиргенди: 1917 жылдан башлап 1953 жылгъа дери Къабарты-Малкъарда 60 мингден аслам адам репрессияны азабына тюшгенди. Жаланда 1937 жылда 1600-ден артыкъ адам - къабарты, малкъар, орус эм чѳйот халкъланы айырмалы жашлары - илишанга салынгандыла. Аланы кыбырларына къайда болгъанлары энтра да белгисиз болгъанлары къалады. 1944 жылда уа малкъар халкъ Орта Азиягъа бла Къазахстангъа зор бла кѳчюрюлгенди. «Кызыл террор» кезиунде аны чархна 930 къабарты юйор (беш мингге жууукъ адам) да тюшгенди.

Марк Шахмузов жамаутны бир тюрло терсиклери болмай жюлтгъанлары унутмазгъа, реабилитация этилгенлеге бла аланы жууукъларына кыйгырыргъа, болушлукъ этерге чакыргъанды.

Марина ГЕДГАФОВА. КъМР-ни Асламы информация органла, жамаут эм дин организацияла жаны бла министрствосуну пресс-службасы.

МАДАР ЭТИУ

Черекле юзmezден бла ташдан тазаланыркыдыла

Суу ресурсла жаны бла федеральны агентствону бюджет комиссиясыны кенгешинде Запад-Каспийск бассейни суу управленигъа кѳлѳр жылгъа бюджетине къаралгъанды. Анда дагъыда бу управленигъа кирген регионла шѳндѳге дери берилген ырыкыны къалай кѳрѳатханылары юсюнден отчетларын кѳрѳюзгѳндиле. «Бизни республикадан ары КъМР-ни табийгат байлыкъла эмда экология министрлини орунбасары Александр Кислицын бла суу ресурсла бѳлюмюню башчысы Бѳзюланы Алим баргъандыла», - деп билдиргендиле бу министрствону пресс-службасындан.

Министрини орунбасары ре-

спубликада быйыл ал сегиз аины ичинде не жумушла таманланганылары юсюнде айтханды эм кѳлѳр жыл кыйсы борчлагъа энчи эс бурургъа кереклиси жаны бла оюмун билдиргенди. Комиссия Бахсан, Черек эм Нальчик суулары бир кесеклерин жыйылгъан юзmezден бла ташдан тазалау ишлеге ахча берирге онуюлашханды. Ырыкы дагъыда Псыгансу сууда быллай жумушларын проект-смета къагъытларын жарашдырыргъа да берилдикди. Саулал алып айтханда, бу ишлени барысына да 2014 жылда 30,6 миллион сом кѳрѳатыллыкды.

Бизни корр.

Тёгерек стол

КъМР-ни Асламлы информация органла, жамауат эм дин организация жаны бла министерствосуну башламчылыгы бла Халкъны бирлигини кюнюно аллында «тёгерек стол» кыралганды. Республикада белгили жамауат кыулукчула, Нальчикни 24-чю школуну окуучулары бла тюбешип, бу байрамны магъаналыгыны юсюнден кеслерини оюмларын айтхандыла.

Ушакны аллында уа жыйылганлагы бу байрам кыачандан бери белгиленгенни эмда аны тарыхыны юсюнден документли фильм кёргозгендиле. «Бу байрамга адамланы кёз кыарамлары бирча туйюлдо. Биз а бюгон сиз, жаш адамла, аны кыалай анылагыныгызыны билри ючюн чакырганбыз», - деп анылатханды жыйылыну муратын министерствону бёлюмюно таматасы Залим Шабзухов.

Тюбешуе келген таматала бу байрам бир миллет бла да байламлы болмагы

ачык этгенди. Бир кырал башхаланы ызларындан кыараганлай, аланы тасхаларын билриге суйгенлей турганды. Мамырлыкны саклаган бек кыйынды. Аны ючюн а, биз бир болурга керекбиз», - дегенди ол.

Орусуланы «Вече» культура-миллет арасыны таматасы, «Халкъ фронтну» КъМР-де координатору Анатолий Канунников а шёндюго жашау тынч болмагынын белгилегенди. «Биз - таматала - бир кыралда ёстенбиз, сиз а башхасында.

Мамырлыкны саклар ючюн, биригирге керекбиз

анын, ол халкны саулай да кыуанчы, адамланы бир ниетликлери белгиси болганын айта эдиле.

Асламлы информация органла, жамауат эм дин организация жаны бла министр Мухадим Кумахов а бюгонлюкде бизни кыралга бирлик, келишмук артыкда бек керек болганларын чертгенди. «Шёндюго дуняда кыралланы араларында шухлукну, ачыклыкны юсюнден кеп айтылады. Алай кесиз да кёрдюгюз Сноуден кыаллай шартланы

Аны ючюн телюлени арасында аныламулукла, даулашла да чыгадыла. Бизни заманда идеология болганды, шёндю уа ол жокду. Мен аны юсюнден РФ-ни Президенти Путин бла тюбешуе да айтхан эдим. Ол да идеологиясыз кыралны айнытырга онг болмагынын чертгенди - дегенди эмда патриотизмиз республиканы, Россейни да айнытырга онг жокду, деп кыошханды.

Кырачачи эм малквар жаш телюге айнырга себеплик этген «Эльбрусоид»

фондну келечиси Уяланы Люба уа жаш адамла Кыабарты-Малквардан тышына кетгенлерин терслегенди. «Шёндюго жашланы бла кызыланы окургъа, айнырга битеу онлары барды. Бизни аталарыбыз, аппаларыбыз кёчгончюлюкде кыйналып ёстендиле, болсада ала жашауда кеслерине тийишли жер тапхандыла. Биз а хазыр юйледе жашайбыз, ашыбыз-суубуз да барды. Алай ол жокду, бу жетишмейди деп, төгерекни-башны терслегенлей турабыз. Мен оюм этгенден, тарыгып туруру орунуна кесибиз мадар этерге борчлубуз», - дегенди ол.

Малквар халкны «Алан» жамауат организациясыны советини толтуруу комитетини башчысы Жаболаны Жабраил СССР Улуу Ата журт урушда халкканы бирликтерини хайырындан хорлаганын белгилегенди. «Жарсыуга, шёндю уа Ата журтубузну «сатарга» хазыр болганла, Россейден айырылгырга керекди дегенле аз туйюлдоле. Россей Федерация бизни Ата журтубузду, андан кыайры айырылыктыбыз? Бирге болугуз, шухлук жоротогюз, миллеттеригизге кере юлешимеги. Ма ол заманда боллукду кыралыбыз кючлю», - дегенди ол.

Миллетчиликге кыажу болганларын окуучула да айтхандыла. «Бизни школда

ол жаны бла кыугъала, даулашла жокдула», - дегенди Ислам Мамиров. Батырбек Северин а бир-бир жаш адамла эринчек болуп барганларына жарсыганды. «Биреулен болушуркду деп саклап турган тюз туйюлдо», - дегенди ол.

Соктурланы битеурросей жамауат организациясыны таматасы Черкесланы Юрий а байрамны магъаналыгынын сабийле бютонда анылагыла быллай тюбешуелени школлада бардырырга, алага концертле, тюбешуле кыуарга кереклисин айтханды. «Ол жумушланы кырал тиледе бардырсак, ол бютонда иги боллук эди», - дегенди ол.

Искусстволаны Шимал Кавказ кырал институтуну проректору Эфендиланы Фуад да Россейни чачарга суйген кыралла аз болмаганларын белгилегенди. «Ала кеслерини муратларына жетмез ючюн а, биз барыбыз да россейлиле болганыбызны анылап, кыралыбызны скорге, багыларга борчлубуз», - дегенди ол.

Тюбешуеде башхала да селешгендиле. Ызы бла жыйылганла 400-жыллыкны майданында Марианы эсертмесини кыаттында патриот акция бардыргандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима
Суратны **ХОЛАЛАНЫ**
Марзият алганды.

Аны поэзиясы бюгюн да миллетлени жуууклашдырады

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Хар замандача, жыйылыу поэти эсертмесине голле салгандан башланганды. Аны КъМР-ни Жазычуларыны союзуно таматасыны орунбасары Бегийланы Абдуллах ачханды. Ол бек алга алайга жыйылганлагы жорек ыразылыгынын билдиргенди. Сора бир кыуам жыл мындан алга, былайда сёз айтып узакыга созуп турмай, Кыулий ууну назмулары эшитилселе тамамды, Чегем шахарда юй - музейине барып, анда анга баш уругъа тийишлиди, деген оюм айтылганын эсге салганды. Алай, дегенди Бегий улу, поэте суймеклик асыры уллудан, аны юсюнден селеширге суйгенле хар заманда да табылганларын чертип, ызы бла сёзю кыайсыноведенияга улуу кыйын салган Эфендиланы Салихге бергенди. Ол а Нальчикдеги эсертмеге келирге суйгенлеге аллай амалны не заманда да тапдырырга кереклисин тюзге санаганды. Алайда назмуланы окургъа суйгенле индирге дери окуна жыйылысыла, Чегемде поэти ахыр жылларында жашаган юйюне барырга суйгенле да ол терени бузмаларын тюзге санаганды. Сора Салих Ибрагимович, Кыулийланы Кыайсыны 100 - жыллык юбилейи бла байламлы проект кыуарганын билдирип, аны бла алайга жыйылганланы танышдырганды. Биринчи, ЮНЕСКО-ну юсю бла Кыулий ууну чыгармачылыгына жораланган халкыла аралы конференция бардырырга кереклисин айтханды. Бу организацияда културга жууалпы белгили кыазалы жазычу, Кыайсыны ахшы шуху Олжас Сулейманов болганын чертип, ол кыолундан келгенича болушурга угъай демезлигине ышынн-

ганын да билдиргенди. Сора Эфенди улу, РФ-ни Президенти Владимир Путинни бла Правительствоосуну Председатели Дмитрий Медведевни атлары бла кыагыт жазып, Москвада Кыулий улугъа эсертме салырга, аны атын планеталаны бирине атарга тийишлиди, поэти Огъары Чегемде юйюк, Л. Толстойну Ясная Полянасы, М. Лермонтовну Тарханлары кибики, поэзияны суйгенле жыйылгырга культура арагъа буругъа, туристле ары бара турурча жер этерге керекди, деген предложенияны да айтханды.

Малкварны, Россейни да бусагытта жашаган постлеринден бек белгилеси Зумакчулланы Танзиляны жыйылыуда болганы анга энчи магъананы бергенди. Ол кесини сезюнде РФ-ни таматалары арт кезиуде жазычулагы эс буре башлаганларын ахшы белгиге санаганды. Анга шагъатха Расул Гамзатовну юбилейи алыкка да белгиленгенлей турады, дегенди. Озган ёмюрде Шимал Кавказ бизни кыралга Кыулийланы Кыайсыны, Алим Кешоковну, Расул Гамзатовну, Махмуд Эсембаевни, Юрий Темиркановну эм башхаланы бергенди, бу ёмюр кимлени берлиги алыкка белгисизди. Алай биз жашаудан кетген улуу жазычуларыбызны унутмагъанбыз, дегенди Танзиля Мустафаевна.

Жыйылыуда дагыда школчула поэти назмуларын окугандыла. Адетдеча, митинг андан ары Чегем шахарга кёчгенди. Анда Кыайсыны юй - музейни арбазында сабийле башха жылладан эсе аслам эдиле. Анга районун элдеринден келген школчула, республиканы районларындан келечиле да кыатышхандыла. Алга поэти эсертмесине бла абасына голле салгандыла.

Сора музейни директору Кыулийланы

Фатима биринчи сёзю Чегем районуну администрациясыны башчысыны орунбасары Хасанш Оджевге бергенди. Ол, поэти туугъан район кыонакъланы не заманда да аруу кёренин айттып, Кыайсыны аны адамларыны санында энчи болганын белгилегенди.

КъМР-ни Парламентини Председатели биринчи орунбасары Руслан Жанимов да, Кыулий ууну адамлыгына улуу сый берип, ол кыруу Малкварны угъай, битеу дуняны да байлыгыды, дегенди. Поэт бизге чынтыг интернационалист ышанланы олгосюнлей кыалганын да чертгенди Жанимов.

Кыайсыны арбазында адамла арыла, бир бирге жууук болганларын белгилегенди сезюнде КъМР-ни халкъ

поэти Созайланы Ахмат. Андады поэзияны кючю, дегенди ол.

Чегемдеги жыйылыуда кыара бла ак сёз бир инан алышында эдиле. Кавказга, анага, мамырлыкка аталган тизгинлени школчула терен сезим бла окугандыла. Тёртжыллык Искандер Гёхов а, ары келгенлени барын да Кыулийланы Кыайсыны жомагыны орус тилде кёлюнден айттып, сейирге кыалдырганды, кыаты кыарслагъа тийишли болганды.

Ахырында ары келгенлени Кыулийлары хант кыангалгага чыгаргандыла.

САРАККУЛАНЫ Асият
Суратны **ХОЛАЛАНЫ**
Марзият алганды.

КОНЦЕРТ

Фахмулугуу бла кыраучулары
сейирге кыалдыргъан баритон

Алгъадан окъуна Ладюкн юсюнден бизге билдирген эдиле да, анда жырчыны битеу дунягъа белгили Дмитрий Хворостовский эм Сергей Лейферкус бла бирге салганларында, анга ийнаныргыбыз келмегенди. Алай ол ингирде, аны баритон ауазын эшитип, вокалда уллу культурасын кѳргенден сора, айтылгъыжыры болгъанына ишеклик кыалмагъанды. Быллай заманлада, бир-бирде кесиме ышанмай, профессионаллы оюмларын да соруучума. Жанымда олтургъан Музыка театры солисткасы, КъМР-ни сыйлы артисткасы Наталия Азаматова: «Битеу баритон жырчылары санында Муслим Магомаев биринчи, Василий Ладюк а, сѳзсюз, кичинчи», - деди. Аллай багъа бичгенле арта да болдула.

Концертни юсюнден айта уа, ол терк окъуна бошалгъанча кѳрюндѳ, эки кесекден кыралгъанына да кырамай. Аны бардыргъан «Балкария» кырал фольклор – этнография тѳспѳ ансамбли солисткасы, жырчы кызыбыз Гуртуланы Лейля КъМР-ни культура министри Руслан Фиров бусагъатда мында болмагъанын, алай ол телеграмма жибергенин билдиргенди. Анда бийлгъы фестиваль маэстро Юрий Темиркановну жетип келген юбилейине аталгъанын, аны бла байламлы ара шахарыбызга дагъыда кѳн аламай жырчы келлиги айтылгъанды. Сора Лейля, концертде фортепианода Алкесандр Пакиченко согарыгъын да туура этип, сѳз музыкагъа берилгенди.

Юрий Темирканов атлы III Халкъла аралы фестиваль юч ала барады. Геюрге кюн Кърал концерт залда Большой театры солиста Василий Ладюкн концерти болгъанды. Нальчикгѳ кѳп белгили жырчы, коллектив да келип, кеслерини фахмуларын усталыкларын кѳргѳткендиле. Сѳзсюз, жаш жырчыны концерти аланы санында бек аламагъа, унутулмазлык ингир эди ол.

Биринчи кесеге орус композиторланы чыгармаларында кыралгъанды. Алай бла ингири жырчы П. Чайковскийни «Хотел бы единое слово» деген романсы бла ачханды. С. Рахманиновну бир бири ызындан тѳрт романсын да эшитдиргенди. Аланы санында «Не пой, красавица, при мне» деген Александр Пушкинни сѳзлерине жазылган бек белгили эди. Алай залны сейирге кыалдыргъан а «Нива» болду. Анда жырчыны ауазыны кючлюлюгѳ, ариулугуу, солугуу жырлап турса, жетип турлукча кѳрюндѳ. Наталия Азаматованы сейирини чеги жокъ эди: «Обладеть!» - деп, сейир-тамашагъа квалганлай турду.

Кертиди, «Ниваны» ары дери да эшите тургъанын, алай Ладюк анга жангы юч, магъана салганча эди. Ызы бла ол Чайковскийни «Иоланта» бла «Пиковая дама» операларында Робертону ариозасын, Елецкийни ариясын, Рубинштейнни «Демонун-

дан» Демонун биринчи романсын эшитдиргенди. Зал, аны усталыгына, бийик профессионализмине багъа биче, узакъ, кызыу кыарла бла солургъа ашыргъанды.

Концертни экинчи кесегинде жырчы тыш кыраллы авторланы операларында юзюкленди эм белгили жырчыны айтханды. Ол сахнагъа Россинини «Севильский цирюльник» деген операсында Фигарону барыбыз да сойген, билген ариозасын айтып чыкыгъанында, кыраучу анга бютѳнда жарык тюбегенди. Сора Вердини «Травиатасында» Жермонну ариясына, Куртисни «Не забывай меня» деген эм башха белгили жырлагъа тынгылагъанбыз. Ал тизгинде олтургъан Музыка театры оркестрини дирижеру Натий Шабатуковну «Брависсимо!», башхаланы да «Браво!» дегенлерин эшитип турдукъ.

Ингири бошалгъанын билдиргенлеринде, зал асыры кыты кыарс ургъандан

сахнадан кетген Василий Ладюк бла Александр Пакиченко, жангыдан кыайтып келип, Чайковскийден Дон Жуанны сѳрендасын айтды. Кыраучу дагъыда жырчыны жибериге ыразы тюйюк эди. Ол, экинчи кере да чыгып, сахнаны арт жанында тагъылгъан Ю. Темиркановну суратына бурулуп, анга баш урду. Алай бла ол маэстрога, аны жерлешерине, концертте келгенлеге да кесини хурметин, ыразылыгъын билдирди.

Кыраучу, кѳлю кѳтюрюлюп, алай кетерге соймей, залдан чыгъа башлады. Фойеде тюбеген бизни филармонияны директору Тажир Зашакуев, композитор Джабраил Хаупа, башхала да: «Кыаллай жырлагъанла бардыла!..» - деп сейирлерин, концертден уллу заууклык алганларын жашырмай эдиле.

САРАККУЛАНЫ Асият.
Суратны Р. МАМИЕВ
алгъанды.

Фестиваль

Къонакъбайлыгъыбыз жюреклерине жетгенди

Тюнене КъМКЪУ-да «Къабарты-Малкъарда Германияны конлери» деген Фестивальны байрам халда жабылыу болгъанды. Белгилисича, быллай проекле маданиятланы, халкъланы жуукълашдыргъан магъанын тутадыла. Бизни республикада уа аллай ахшы башламчылыкъла тѳреге айлангандыла.

Аны юсюнден ол кюн университетни ректору Барасби Карамурзов энтга да бир кере чертип айтханды: «Мен бу тюбѳшиуге сойюк къатышхана. Ол байрам бизни окъу юйюно мурдорунда ѳтени бютѳн бек ѳхтемлендиргенди. Германия бий тарыкы болгъан, бийик культураны кыралды. Бу кюнде аны юсюнден бек кѳп айтылгъанды. Билим бериуде мындан ары да немислие бла байламлыкъда ишлер умутлугъ. Алим Пашт-Хан да кыолундан келгенича болушлукъ этерге сѳз бергенди».

Барасби Сулейманович фестивалыны кырауаргъа болушланлагъа эм анга

сейирлери болгъанлагъа да жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Сора сахнагъа Яна Гунстхаймер, Манфред Мюльхаупт, Алим Пашт-Хан чыкыгъандыла. Янаны айтыуна кѳре, алагъа бизни республикада бек жарык тюбегендиле. «Бу ыйыкъда жюрегими бир сейир сезим бийлегенди, мен немис халкъ бла кавказлыланы шүѳлүкларыны ортасында тургъанча. Быллай къонакъбайлыкъга биринчи кере тюбейме», - дегенди суратчы. Мюльхаупт да, ол сѳзлени кертиликлерине шагъатлыкъ этип, кеси Запад Германияда жашагъанын, Яна бла да ѳз журтларында узакъда, Кыабарты-Малкъарны аламаат жеринде танышханын билдиргенди. «Россейни айбатлы мойюшоу Кавказны бай маданияты бла шагъарейлену – манга намысды», - дегенди ол. Алим Паштов а мындан арысындан да республикада Германия бла байламлыкъны жюрютѳу программалагъа

тири болушлукъ этгенлей турлугун чертип айтханды.

Фестивальны чегинде Германияны юсюнден фотопарат бла алынган суратланы конкурсу бардырылгъанды. Анда филология институтну студентлери Залина Битокова, Залина Хагундокова эм КъМКЪУ-ну проректору Ауэс Кумыков саугъалагъа тийишли болгъандыла. Ол ингирде алагъа да, энци эс буруп, ыспас этгендиле.

Тѳредеча, кыайсы кыуанч да жырсыз, оюнсуз болмайды. Байрамда сахнагъа жарык тюрсюнд бергенлени санын да «Амикс» жыр театр, «Къафа» халкъ ансамбль, Карина Варитлова эм башхала болгъандыла. Артистле миллет тѳспѳледе аякъ бюкген кезиуде, жанымда олтургъан Алим Паштов, ѳхтемленип, мен да бир заманда «Къафаны» солистерини санында тѳспегенме, деп билдиреди. Ызы бла немисли шүѳлүкларыны бла кыралгъан пресс-конференцияда

Алимге ол усталыгыны юсюнден сорганма. Аны айтыуна кѳре, миллет тѳспѳуени бек жаратады, аланы тарыхлары да биледи, тѳспеге чыкыса да, абызырамайды.

Тыш кыраллы кыраамлары жуукъ болгъанлыкъга, кесини халкъыны адет-тѳрелери жашны жашауунда энчи, сыйлы жерни аладыла. Журналистле бла тюбѳшиуде къонакъла Россейге, Кыабарты-Малкъаргъа да биринчи кере келгенлерин ачыклагъандыла. «Мында бек маданиятланы кѳп тюрпологияне шагъат болгъанын. Культуралыгъ, табигытыгъыз аламаатды, кызыларыгъын ариулукълары, субайлыкълары уа энчи темады. Бу ыйыкъ бизни эсибизде унутулмазлыкъ эсгерича кыалкыды», - деп келир заманда кыраллыкъ проеклеге да сойюк къатышырыкъларын къатлап айтхандыла.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ
Нажабат.

Соруу-жууап

Биз, окъуучуларыбызгъа бу сорууну берип, ала аны бла байламлы оюмларын айтырларын тилегенбиз.

Газетибизни
не ючюн
окъуйма?

ТОКУМАЛАНЫ Раиса,
КъМР-ни сыйлы артисткасы:

- Таулу газетни неда жазыучуларыбызны китапларын окъумагъанлагъа, алагъа сансыз кырагъан адамлагъа жарсырады. Бюгюн биз, таматала, ата – анала, анабызны сюто бла жаратылгъан татлы тилибизге сабийлени юйретмесек, ала ѳз тиллеринде тилкыау болуп ѳсериклерине сѳз да жокъду. Ала, ата кыачларын, тукъум кючлерин тас этип, сойген тауларыбызны айланч жолларында ашамлазламы? Ала ѳмюрно теренинден келген ата – бабаларыбызны таулу атларын, шатык тиллерин, сыйлы динлерин тас этмезлемей? Алай болса уа, миллетибизни сакълапдырмыз?

Ма ол затла болмаз ючюн алайыкъ «Заманы» дейме.

УЛБАШЛАНЫ Саният,
юй бийче:

- «Заман» газетни сойюп алып турабыз. Артыкъда анда культурабызны, тарыхыбызны, адет – тѳрелерибизни юсюнден материалланы окъургъа сюебиз. Бизни белгили, фахмулу жырчыларыбыз, жазыучуларыбыз, актѳрларыбыз бардыла. Аланы жашау, чыгармачылыкъ жолларыны юслеринден толурлакъ билерге излейбиз. Адет – тѳрелеге юйретген статьяла да, мени оюмуна кѳре, жаш тѳлюге бек керекдиле. Бир – бирде, маршруталада жашла, кызыла олтуруп, тамата адамла уа сюелип барадыла. Аланы аталары, аналары юйретмегенмидиле таулу адетте деп келиучюдо кѳлюме. Андан айтама, аллай юйретуу статьяла хайырлы боллукъ эдиле, деп.

Дагъыда кыуандыргъан бир шарт: газет сабийлеге эс бурганлай тургъанды. Сѳз ючюн, Огъары Малкъарда, Элбрус тийресинде аскерчиле бла школла шүѳлүк жюртедиле. Ала да, аскер куулукъга аз – аздан юйренип, Туугъан журтларын сюереге, кыоруларгъа юйретген статьяла жюреке жау жакъгъанчадыла.

КЮЧЮКЛАНЫ Зухура,
филология илмуланы доктору,
КъМКЪУ-ну профессору:

- Сѳзсюз, эм алгъа культурадан материалланы окъуйма. Халкъыбызны озгъан ѳмюрледе жашау турмушуну, тарыхыны, бюгюнню кюнюню юсюнден статьялагъа да сансыз болурча тюйюлдѳ. Жазыучулары юбилейлерине атап жарашдырылгъан бетле да магъаналыдыла, керекдиле. Кысыха айтханда, политикагъа неда, бир – бир газетлеча, сюдде баргъан ишлеге артыкъ эс бурмай, окъуучуну кѳлѳн кѳтюрген материалланы аслам болгъанын тюзге санайма. Кыайтарыгъа сюеме, культура хар халкыны да ѳхтемлигиди, орусча айтханда, «маяк», анга аталгъан статьяла не заманда да кѳлѳн кѳтерик тюйюлдѳле.

Дагъыда тиширулагъа, юй бийчелеге болушлукъга деп рубрика болса сюерик эдим. Адам улу жашагъан ѳмюрлерине кыаллай уллу сынау жыйгъанды, андан аз – аз бере тургъаны хайыры боллукъ эди. Сора жангы затланы юслеринден сагъыш этгенле да бардыла. Ала кеслерини оюмларын билдирселе эди. Сѳз ючюн, хычин этмеген таулу тишируу жокъду. Алагъа жау жакъгъан тынч тюйюлдѳ. Жаууну, биз кѳрюрге юйренгенча, кыагытха чулгъамай, тынч ачылып, жабыйрича этер амал жокъмуду? Аны юсюнден предприниматель сагъыш этселе эди. Газет аллай затлагъа эс бурса да, сѳзсюз, окъуучусу бек ыразы боллукъду.

ЗАНКИШИЛАНЫ Асият,
юй бийче:

- Газетни бек алгъа ючюнчю, тѳртюнчю бетлерине кырайма. Республикада болгъан фестивалыны, кѳрмючлени, театр оюмлары, бирси мероприятияланы да телевидениядан угъай, «Заманы» окъуп билиучюме. Сора кѳчюрмелеге да эс буруучума: саулукъ сакълау бла байламлы материалланы, саулукъгъа осал кючлени да ычкындирмайма. Гороскоплагъа артыкъ ийнанамагъанлыкъга, кырагъан а этеме. Газетибизни башхала бла да тенглешдириучюме, аллай кезиуде «Заман» онглуракъ кѳрюнучюдо.

ТАШЛЫЛАНЫ Асият жазып алгъанды.

Жандауурдук

Пенсиячыланы союзуна республикада бөлүмю эмда тишируулары Нальчик шахар совети бу кюнде тамата төлөгө кыраган кыуанчлы түбешилери КъМР-ни Башчысыны кенгешчиси Уяналаны Аминатны улайган адамлага алгыш этиуонден башланганды. Аны сёзон а андан ары республикада Пенсиячыланы союзуна председатели Черкесланы Георгий бардырганды.

Таматаланы кёллерин алгандыла

- Мени багылы шухларым, аппала бла ыннала, - деп башлаганды ол, - сиз жорек жылууугузун, жашуу сынауугузуну ёсюп келген төлөгө кызыганмай бересиз, аланы койретиуге уллу кыйын да саласыз. Ма аны ючюн аллыгызда баш урама. Сизге кеп кыйын кезиулене сынарга тышгенди: Ата журтну душмандан кыруулагансыз, оюлган халк мюлкю аягы ёсюне салгансыз, шахарла ишленгенсиз, колхоз сабанлада будай ёсдоргенсиз, искусствога, культуруга да кылуук этгенсиз. Кысыхасы, кыралыбыз,

республикабыз да айныр ючюн, жашнар ючюн кыолугуздан келгени аямагансыз. Алай не уллу кыйынлыккага тюбеген эсегиз да, адамлыгыгызы тас этмегенсиз, намысыгызын бийикте тутхансыз. Черкес улу жыйылганланы Улайган адамланы халкка аралы юнюн бла алгышпал, алагга саулуук, насып да тежегенди. Андан сора Пенсиячыланы союзу келир жыл август айда кесини онжыллыгын белгилерин билдиргенди. Аны республикада бөлүмюне КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков дайым

да кыйгырылуук этгенин айтырып айтханды. «Союз грантлага да 200 минг сом алганды. Ол ахагага кыраар адамлары болмай кыалган жангыз кыартла турган юйге керекли затла, ол санда компьютер класс ачарга онг чыккыганды. Андан сора да, культура, адамланы солутуу жаны бла да жюзден артык жумуш тамамланганды», - деп билдиргенди бөлүмюне таматасы. Тишируулары Нальчик шахар советини таматасы Лидия Дигешева ма бу тюбешуу да грант ахагага кыралганды, деп кыошанды.

Улайган адамланы КъМР-ни Асламлы информация органла, жамаут эм дин организацила жаны бла министерствосуну бөлүмюню таматасы Залим Шибзухов да кызыу алгышлаганды.

Вольный Ауулда жашаган Темиржанланы юйюрлери да байрамны кырууга юлюшлерин кыошандыла. КъМР-ни сыйлы артисткасы Ирина Даурова, Холаманчланы Кыйсын, Алим Кодзоков тамата төлөгө эрттегили суйген жылларын эсге тюшюрткенди.

Бир-бир ветеранла уа жерлеринде чыдаалмагандыла, чыгып тепсегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алганды.

Батырлык

Юсюню айыу бла тюбешую

Сексенжыллык Алчагырланы Юсюн билмей турганлай уллу айыуга тюбөл кыалы, аны хорлап чыккыганды. Бусагытта ол больницадан чыгып, юйюнде турады.

Элбрус элде жашаган батыр киши хапар айтханга кере, ол кый сюрюю отлай турган Ирик чатда ити бла барычу эди. Бу тийреледе айыуу эслей турганды, ол, эштада, балачыклары болган тиши айыу болур деп, алай сунганды. Ол ингриде уа Юсюн кыйларын юйге сюрюп келирге кеси аллына барганды. Агыачны ичи бла бара турганлай, нанык терекле ёсген жерге келип турган айыу бла бетден бетте тюбегенди.

"Не этерик эдим? Арта кычандан магана жок: жетмей кыаллык тойюлдо, - деп хапарлайды ветеран. - Кыолумда курт киши хапар айтханга кере, ол кый сюрюю отлай турган Ирик чатда ити бла барычу эди. Бу тийреледе айыуу эслей турганды, ол, эштада, балачыклары болган тиши айыу болур деп, алай сунганды. Ол ингриде уа Юсюн кыйларын юйге сюрюп келирге кеси аллына барганды. Агыачны ичи бла бара турганлай, нанык терекле ёсген жерге келип турган айыу бла бетден бетте тюбегенди."

"Не этерик эдим? Арта кычандан магана жок: жетмей кыаллык тойюлдо, - деп хапарлайды ветеран. - Кыолумда курт киши хапар айтханга кере, ол кый сюрюю отлай турган Ирик чатда ити бла барычу эди. Бу тийреледе айыуу эслей турганды, ол, эштада, балачыклары болган тиши айыу болур деп, алай сунганды. Ол ингриде уа Юсюн кыйларын юйге сюрюп келирге кеси аллына барганды. Агыачны ичи бла бара турганлай, нанык терекле ёсген жерге келип турган айыу бла бетден бетте тюбегенди."

Кыалай бла эсе да, ычынып, жаныуарны жухуна битеу кючюн салып урады. Андан сора айыу, ачыуанып, аны жардан атады. Сюрючю, кючден бла бутдан, наран шауданны кыатында жолчукка суйрелип чыгады. Ма алайда эси аууп турганлай таханды аны кыошусу. Кыартны ахлулары аны кыйтмай кеп кыалгынына тынгысыз болганын айтханларында, ол аны аллына барганды да, аны жолда аууп турганлай керегенди.

Больницада сюрючюню төрт иегиси сыннганын, жаныуар кыабып, терен жаралары болганларын айтхандыла. Кыаралган жерлери да санап болмазча кеп эдиле. «Аллаха шукур, алай кыалгыныма. Кыоркып, хомухлук этсем эди, айыу мени журтп атарык эди», - дейди Юсюн.

Элбрус поселканы администрациясыны башчысы Курданланы Юзефир «Приэльбруссе» Миллет паркда арт заманлада КъМР-ни Кызыл китабына кирген айыулары саны иги кесек ёсгенин айтырып айтханды.

Бу кюнде болган иште да кыарамай, Элбрусну тийрелеринде жашаганланы айыулары бла тюртпюп тебиреди. Ол а аны бирде ёрге кетпреди, бирде жерге атады. Алай батыр киши анга хорлатмазга кюрешеди.

Басмага **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазыраганды.

Билдириле

«Кыйсынны окуулары»

4-чю ноябрьде Кыулийланы Кыйсынны Эл-Тюбюнде юйюнде «Кыйсынны окуулары» боллукдула. Анга кыатыштырга суйгенле Нальчикде Кыулийланы Кыйсын атлы проспекте аны эсертмесини кыатына эрттенликте 8 сагыт 30 минутта жыйлыгыра керекдиле. Алайдан аланы машина элтирикди.

Кыулийланы Кыйсынны фонду.

Музейле солуу кюнде да ишлерикдиле

2013 жылда 4-чю ноябрьде Кыбарты-Малквар Республикада Халккы бирлигини кюнон байрамлауу чеклеринде битеу кырал музейле - КъМР-ни Миллет музейи, Суратлау искусстволаны А.Л. Ткаченко атлы музейи, 1944-1957 жыллада политика репрессиялагга тышгенлени мемориалы - төрели режим бла ишлерикдиле.

Алагга барырга суйгенлеге эшиккеле ачыккыдула.

Ыйыктыга гороскоп 4-чю ноябрьден 10-суну дери

Къочхарла.

Баш эм геюрге кюнде аха эм юрисдикция жанлары бла да кыйын ишлени тамамларга тюшериксиз. Сакъ болугуз, керек болса, болушугуз деп, специалистени чакырыгыз. Орта эм байрым кюнде магъанасыз даулашлагга кыатышмазга кюрешигиз, тилчилден а не кыадар кенге болугуз. Ыйыккы ахырында уа иш кеп боллук эсе да, жорегигизни кыуандырыккыдула.

Танала.

Ыйыккада бек кючю боллуксуз, ол кючю кереклисича хайырланалсагыз, иги боллук эди. Магыналы ишлени юслеринден ашыгышлы оную этгени да кыоюгуз, иги сагыш этмей жангы проектлени кыолга алынуу да башламагыз - алай этсегиз, муратыгызга жеталмай кыаллыксыз. Битеу алып айтханда уа, сиз тирилик керек болган кезиуно башлайсыз, алайды да, хайт дегиз.

Эзигле.

Ыйыккы биринчи жарымында жангы ишлени башламагыз, башламчылык этиуге да итинмегиз. Ол кезиуде экинчиле бла бирге болсагыз ишигиз иги барлыксыз. Орта кюнден ары башчылык эте билгенигизни кергютюр онгла боллукдула - ахсы эм

сейрилик оюмла бла коллегаларыгыздан сора да, инвесторланы да кесигиз жанлы этериксиз. Солуу кюнде бек жууук адамларыгыз бла болугуз - андан иги не барды.

Айрычабакла.

Ыйыккада ич ниетигизни кетюргенча, иште да алга иги атлама этериксиз. Хар зат да сиз фахмугузну эм билимизни кыалай хайырланганыгызга кере боллукду. Ыланмаган жолну сайлаганыгызын магъанасы да уллуду. Кыоркмагыз. Ол заманда жетериксиз муратыгызга. Солуу кюнде бек жуууларыгыз бла бирге болугуз.

Асланла.

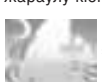
Энди дери сиз кесигизни фахмулу оючугга санамаган эсегиз да, бу ыйыккада алай болганыгызын кергютюр бек иги онгла боллукдула. Кесигиз окуна сейр этериксиз адамланы иште тизе билген фахмугузга. Кыоркмагыз уллу борчланы бонугузга алырга, аланы сиз айыпсыз тамамлапкысыз! Ахчаны уа иги оюмлап кыоратыгыз аны, чогыб болурсуз.

Акrapла.

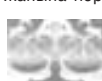
Ыйыккада сиз кесигизни иги билген сферлада кючю боллуксуз, сёз ючюн, не кыйын ишни да ахырына дери тинтуде дейик. Орта эм байрым кюнде болумну кыолга алып, кесигиз-

ге хайыр тюшерча хайырлангыз. Солуу кюнде чыгармачылык бла кюреширге жарауу кюндедиле.

Кызыла.

Баш эм геюрге кюнде этер ишлеригизни планлагыз бла келишдирип бардырыгыз. Орта эм байрым кюнде оючула бла тюбеширге эм селеширге тап кюндедиле сиз кыруу кесигизни сейрлеригизден сора да, коллективни неда битеулю ишни сейрлерин кыоруулай эсегиз. Байрым эм солуу кюнде уа - юйюгюзде эм юйюргюзде иги жанына тюрленуле боллукдула.

Базманла.

Улуу ишни башларга эм иги хайыр тюшюрюрге келленген эсегиз, аланы арт болжалга салмагыз. Жашауугузда бек иги кезиу башланады. Сайлаган жолугузда тири кюреширге эс жыйыгыз эм этген муратларыгызга жетер ючюн алга тыйылмай барыгыз. Бу ишигизде бек жетишми кюнде баш, орта эм байрым кюнде боллукдула.

Садакычыла.

Ыйыккы биринчи жарымында кепле бла тюбеширге, селеширге сюерик эсегиз да, сизни бир затха окуна да ийнандырган бек кыйын боллукду. Ол иги болур дер эдик, алай эсе да, болумга иги оюмлап кыарагыз. Орта кюнден ары

кюч-кыаруугуз иги да кёбейрикти, ол а ишигизни ойнай-кюле бардырыгга себеплик этерикди.

Текемюзле.

Баш эм геюрге кюнде иги ишлерге жарауу кюндедиле - сизни усталыгыгыз эм фахмугуз не кыйын ишни да заманында эм тынгылы этерге себеп боллукдула. Шёндю этген муратыгызга жетер ючюн алга итингиз. Солуу кюнде фаيدا тюшюрлук магъаналы оную этериксиз - Аллах онг берсин!

Суукуйула.

Сиз сынаула бардырыгга келленген эсегиз, аны ыйыккы биринчи жарымында - орта кюн тюшден сора бардырыгыз. Ала аламатлык болмасала да, эсде болмай турганлай иги хайыр келтирип кыоючудула. Байрым эм солуу кюнден иргилери романтиканы иргилердиле.

Чабакыла.

Төрели кыатыш-кыаралы ишле адамны бек эрикдиле, алай эсе да, аланы жерлерине жетирмей кыоюрга уа - жарамайды. Орта кюнден сора сейрилик иги эм файдиле кезиу болугга ушайды. Андан сора да, сиз бу ыйыккада иги хапар эшитиригиз. Болсада аны шёндю хайырланмасагыз игиди.

БИРИНЧИ ЭКСПЕДИЦИЯ

Аланланы жолу бла Дюгерден Элбрусха дери

Эски кыаланы кыатында

Жыйырма төрт жолоучу 17 квадрацикде Север Осетияны Дигора тарындан тебирегендиле жолга. Кыабарты-Малкыарны чегинден Ташлы-Таланы кыатында ётүп, Хазни тарга киргенбиз. Кече да алайда кыалабыз, жарты оюлган эски кыаланы кыатларында чатырларыбызны жайып.

Эрттенликде турсак – кёк чууак, күн жарык тийип. Жылы боллукду, деп турсак, олсагыт кыалын туман төгөркени бийледи да, кыар жаууп башлады. Чатырланы терк окуна жыйып, кыйын жолга тебиредик, Хазни ауушдан аууп, Сукъан тарга тюшдюк. Алайда, кёп мычы турмай, Мехтиген ауушга кётюрюлүп башлаганбыз. Андан а Огъары Малкыарга тюшдюк. Эски эллени кыатларында тохтап, солугъан да, ауузланган да этип, бек бийик Жоравчик (тенгизден 3200 метр бийикликдеди) ауушка ёрлеп тебирейбиз. Аны төлпесине бир 300 метр кыалганлай, кыар жаууп башлайды. Квадроциклерибизни чарлары учалап, алга баралмай кыалгандыла. Бири уа угъан окуна этгенди...

**Табийгъатны
тамашалыклары**
Бызынгыга төгөрк айланьп, Чирик кёлню кыаты бла барырга келишдик. Ары кече ортасында кийимлерибиз суу болуп, сууукдан кыабыша жет-

дик. Бир кесек мудах болган эсек да, кёлсюзлюг а этмедик, экспедицияны андан ары бардырырга таукелбиз.

Танг атарга кыарны жаугъаны да тохтады. Аллыбызда Бызынгы кыабарга асыры жылтырагъандан, кёз кыаматады.

Жолубуз Бызынгыны бла Чегемни бир бири бла байлагъан Думала ауушхадь. Эски эллени кёре бардык, төгөркеде кыудуретни тамшалыгына, кётюрлююгюне кыарап, барыбыз да бирча сукълана эдик. Кёргенибизни аяусуз суратха алганбыз.

Кешенеледе

Кезиулю кёре солургъа Ёлгелени шахарчыгында тохтадык. Кешенеле орта ёмюрлени сейирлик архитектура эсгертемелери болуп сюеледиле. Бу таш кыалаулада халкъны тарыхы сакъланыпды.

Эл-Тюбюнде таулуланы эртегили кыалаларын кёрдюк, Чегем чучурланы кыатларында уа, төреде болганыча, шишлик, хычинле ашадьк, айран да ичдик...

Акь-Топуракь да бизни сейирге кыалдыргъанды. Чыммакь тауладан, аны кючлю кыалларындан, гелеу сыртладан кёзюбюзю алалмай кётюръанбыз. Бата турган күн таякъланы тюбюнде ала жомакьдача кёрюнгендиле.

Алгъа - Минги таугъа!

Экинчи күн планнга кёре Элбрусха ёрлерге ди мураты-

быз. Жолубуз бек кыйын эди. Болсада «Мир» станциягъа дери (3500 метр бийикликге) бир тюрлю тыйгычсыз жетгенбиз. Гара-Баши станциягъа дери кыалган 300 метри уа экспедициягъа кыатышханланы жартысы ёталмагъанды. «Лип-Рус» жангы ышыкьга (ол 3912 метр бийикликдеди) жаланда экеулен жетгенди, рекордсменле да ала болгъандыла.

Кыалганла уа «гусеницалагъа» кёчгендиле - ратракла бизни башха туристленича кё-

тургендиле жангы ышыкьга. Уллу Кавказ таула кёл аяздача кёрюне эдиле. Энишгедеги талагъа ингир алада тюшюп, алайда иги кесек мычыдык, кёргенибизден бир-бирге хапар айтып.

Эрттенликде уа жолу кыйын болмагъан, алай ариу Адыр-Суугъа тебирейбиз. Автомобилени 70 метр бийикликге кётюрген подъёмниклени биринчи сейирге кыалдыргъандыла.

Тардан мычымай ётдюк - агъачны ичи бла барган айланчкыланч тау жолла, ариу талабла барып. Тюше бир кесек солуп, ауузланган да этип, терк барган Бахсан суугъа тюшюк. Андан а – кыонакь юйге, тынчайырга.

Эрттенликде уянсагъ а

Минги тауну тийреси-чыммакь эди. Квадроциклланы кыардан тазаладык да, Тырныаууз таба тебиредик. Элбрусну кыбыла жанындан четег кесегине ётүп, андан Кыарачай-Черкесни таулары бла Кисловодск шахарга ауарга жетерге керекбиз. Жолубуз ма анда бошалады.

Тырныаууздан тау ауушка жол кыйын эди, алай бек сейирлик. Ёзенде, таула башында, аланы ичлеринде да адамны кёл ызы кёзге урунганды. Сударик ауушка жетгенибизде

булутладан да ёрге кётюрюлгенибизни кёрдюк. Ала бизге кыаял ортасында уллу тенгизча кёрюнгендиле. Башындан кыаялы таулагъа, Кыанжал сыртха кыарасанг, кесинги жомакьга тюшген сунаса.

Биз а шимал жанына барабыз

Солуп, кюч-кыаруу алырга керекди, алай барыбыз да андан ары барырга таукелбиз. Сагыт бла жарымдан Балыкь башына жетебиз. Элбрус башындан аякь кёрюнеди. Ол деменгиллиги бла тамашалыкьга кыалдырады. Ашап бошагъандан сора Эммануэлни таласына барабыз, Элбрусха ёрленгенлени баш лагерьлерин жокьлайбыз, кюмошча жылтыраган кёлню кыатында да иги кесек мычыбыз. Бийчесын сыртдан, тау ауулладан аууп барган жолубуз бизни бек арытханды. Кисловодскге кыаруубуз тауусулуп, кючден жетгенбиз.

Кыууанчдан толу, табийгъатны тамашалыгы сейирге кыалдырган, ёхтемлениуно сезимин жореклеге сингирген жети күн бир такыйкьча озду. Бу экспедиция бизни республикада туризмин бир тюрлюсюне айланырына ышанабыз.

МОКЪАЛАНЫ ТЕНГИЗ,
Орус география
обществону керти члени.

Газетни келир номери 6-чы ноябрьде чыгъарыкьды.

Баш редакторну орунбасары КЪОНАКЪЛАНЫ ХАСАН

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АТТАЛАНЫ Жамал
(баш редактор)

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип
(баш редакторну орунбасары)

ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь)

ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-
политика бёлюмю таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруудуу жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 1994 жылда 14-июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органа, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикге кёре 19.00 сагытта кёл салынады. 20.00 сагытта кёл салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Мокъаланы Зухура - дежурный редактор; Кетенчиланы Зулфия - жууаплы секретарьны орунбасары; Зезаланы Лида (1,2,3,4,7,8-чи бетле), Мисирланы Лейла (5,6,9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2640 экз. Заказ № 2777

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru